

ÎN 1958 s-a executat un al treilea sondaj în așezarea prefeudală de la Spinoasa (sec. VIII—XI). S-au explorat complexele de locuire secționare prin șanțurile de anul trecut la poalele dealului Sîrca și s-au urmărit prin șanțuri noi complexe de locuire din porțiunea centrală necercetată atât în sectorul dealului Sîrca, cât și în sectorul dealului Catargul.

Parcelarea « Podișului Nucușorului », de la capătul de V al comunei Erbiceni, pentru locuințe și plantații, ca și trasarea unui drum de acces pe marginea podișului, în sectorul sondajelor din anii precedenți, au necesitat o intervenție de salvare a mormintelor întinsei necropole din perioada timpurie a epocii migrațiilor (sec. III—IV).

★

În așezarea de la *Spinoasa* (fig. 1), șanțurile trasate în sectorul dealului *Catargul* (secțiunile X—XII) n-au secționat nici un complex de locuință, ci au întâlnit numai răspândiri ale primului nivel de locuire (sec. VIII—IX) în solul brun corespunzător. În schimb, la mijlocul șanțului IX s-au stabilit limitele unei gropi conținând, în partea inferioară a umpluturii, ceramică lucrată cu mîna (sec. VIII—IX), iar în partea superioară numeroase fragmente de ceramică lucrată cu roata evoluată, caracteristice celui de-al doilea nivel de locuire (sec. X—XI). Tot în partea superioară a gropii, lângă perete, s-a găsit o verigă simplă de bronz, cu capetele deschise, cu tija lucrată din două fire sudate prin batere (fig. 2/1).

La capătul de NV al șanțului IX s-a descoperit o urnă hallstattiană în formă de ceașcă mare, cu corpul sferic și buza lată răsfrîntă oblic, acoperită cu un capac în formă de strachină larg deschisă. Lângă urnă se afla un fragment de ceașcă neagră, cu toarta supraînălțată, ruptă. În umplutura urnei nu s-a găsit nimic.

În sectorul dealului *Sîrca*, șanțurile VI—VII au determinat o nouă locuință (locuința 7). La capătul de SV al șanțului VI s-a descoperit izolat o fibulă de fier cu arcul plat și piciorul liber (fig. 2/2), derivată evident din tipul cu piciorul înfășurat, din secolul III—IV. La mijlocul șanțului VII s-a găsit singurul fragment de cazan cu buza îngroșată și perforată, aparținînd ceramicii din secolul X—XI (fig. 3/5) <sup>1</sup>.

S-au dezvelit, prin casete, complexele de locuire 5 și 6, secționare anul trecut prin șanțurile IV—V. Locuințele 5—7 de la poalele dealului Sîrca sînt construite la suprafața solului, ca și locuințele 1—4 descoperite sub dealul Catargul <sup>2</sup>. În cele trei locuințe s-a putut determina tipul simplu al vetrelor, construite la suprafața solului, deși acestea erau distruse. În sectorul dealului Catargul complexele locuințelor erau

<sup>1</sup> Fragmente similare descoperite în nivelul corespunzător de la Hlincea (M. Petrescu-Dimbovița, în *SCIV*, 1—2, 1953, p. 318, fig. 6/5—6).

<sup>2</sup> Bordeiul 1 de la capătul șanțului IV din acest sector, descris în raportul precedent, rămîne pînă în prezent o excepție în așezarea de la Spinoasa.

delimitate prin suprafețe mai mult sau mai puțin regulate, acoperite cu numeroase fragmente de chirpic. În spațiul locuințelor din sectorul dealului Sîrca, fragmentele de chirpic sînt foarte puține. Complexele corespunzătoare locuințelor sînt risipite și apar determinate prin amplasamentul vetrei în jurul căreia sînt grupate obiecte și fragmente ceramice.

În spațiul liber dintre locuințe, pe șanțurile I—III săpate în anul 1957, au apărut fragmente ceramice din secolul X—XI, răspîndite în nivelul corespunzător secolului

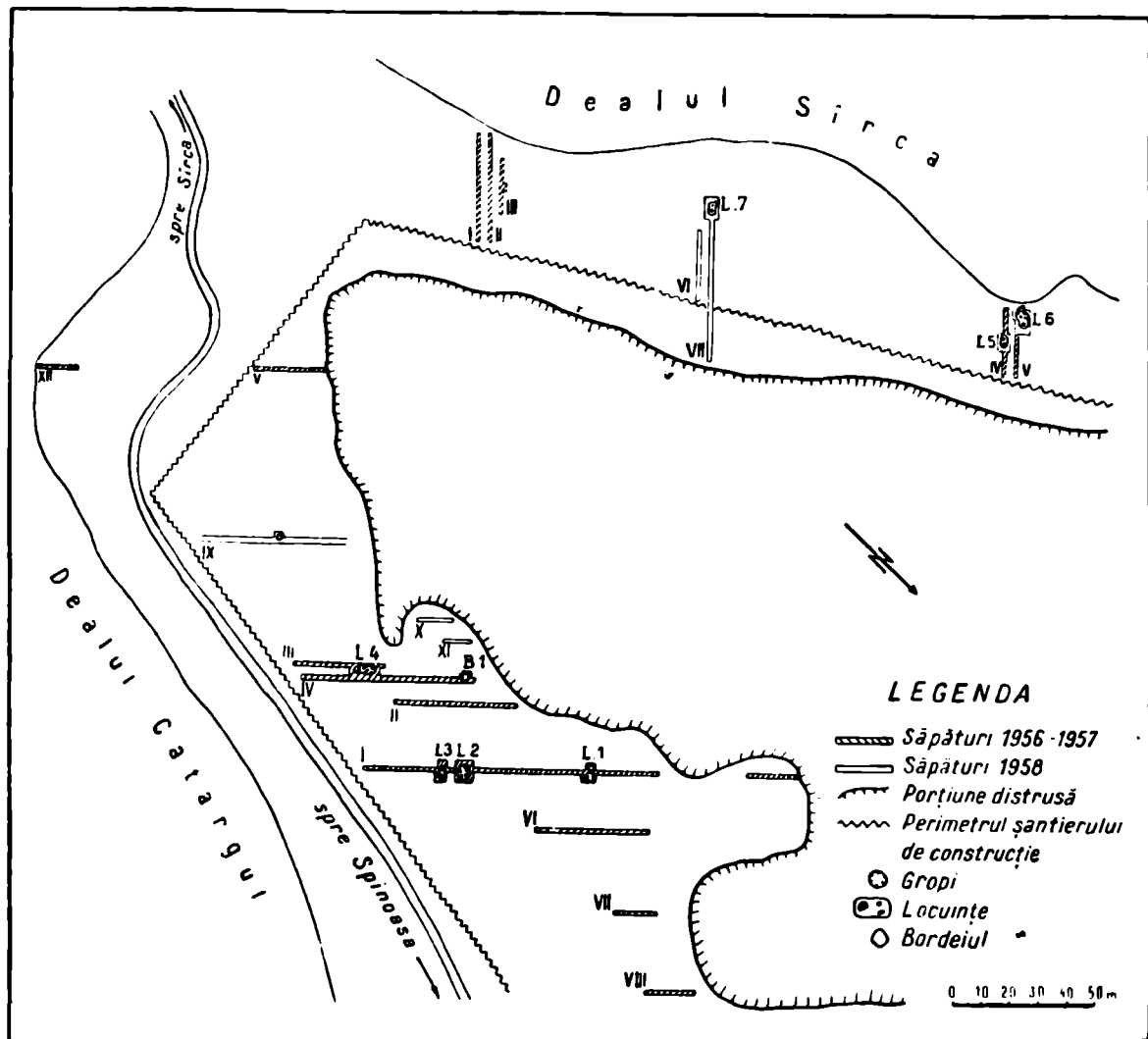


Fig. 1. — Planul săpăturilor în așezarea prefeudală de la Spinoasa (sec. VIII—XI).

VIII—IX. Aceleași fragmente s-au găsit și în complexele locuințelor dezvelite anul acesta și pot fi eventual considerate ca infiltrări sau chiar depuneri risipite ale nivelului al doilea, succedat imediat în timp (fig. 3/4).

Cele trei locuințe (5—7) aparțin, prin cantitatea ceramicii lucrate cu mina și cu roata înceată, ca și prin tipurile de unelte-fusaiole, împungătoare de os, cuțitașe de fier, margini de vatră portativă<sup>1</sup> așezări din secolul VIII—IX. O contribuție importantă a sondajului de anul acesta este descoperirea fragmentelor de ceramică cenușie și negricioasă lucrată cu roata, în complexele locuințelor 5—6.

<sup>1</sup> Fragmentele de gardină găsite anul acesta în locuința 5 aparțin aceluiași tip de «vatră portativă» descoperită

anul trecut pe șanțul V în spațiul locuinței 6 și reprodusă în raportul precedent.

Ceramica descoperită în locuința 6 aparține categoriei lucrate cu mîna din pastă grosieră caracteristică, din care menționăm: un borcan tipic găsit între pietrele arse ale vetrei distruse (fig. 3/8), decorat cu o linie mai largă pe gît, o bandă de linii orizontale mai subțiri pe umăr și o bandă de linii în val pe corp, o tîpsie mică, cu marginea alveolată, avînd pe fața interioară două șanțuri puțin adînci, trase în cruce cu un bețișor lat (fig. 3/1); citeva fragmente de borcan decorate pe corp cu grupe de linii vîlurite și purtînd pe fața interioară urmele verticale ale netezirii cu degetele sau cu un bețișor mai lat (fig. 3/3,6). Destul de numeroase sînt și fragmentele aparținînd ceramicii lucrate cu roata înceată, în special borcane cu buza răsfrîntă și teșită, decorate la exterior cu zone de linii dense orizontale și vîlurite (fig. 3/2).

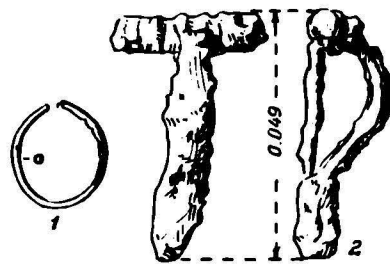


Fig. 2. — Spinoasa. 1, verigă de bronz; 2, fibulă de fier.

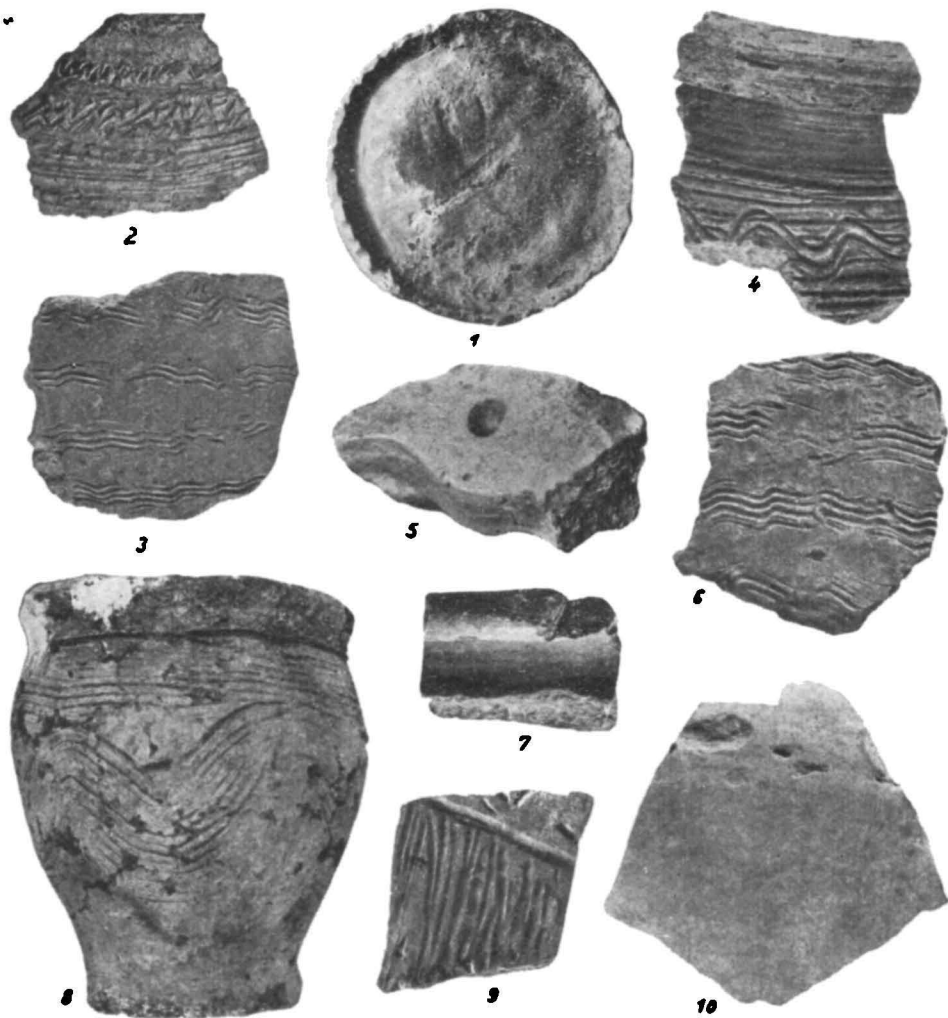


Fig. 3. — Spinoasa. 1-3, 6, 8, ceramică lucrată cu mîna și cu roata primitivă din primul nivel de locuire (sec. VIII-IX); 7, 9-10, ceramică cenușie superioară din primul nivel de locuire; 4-5, ceramică lucrată cu roata evoluată din nivelul al doilea de locuire (sec. X-XI).

Fragmentele de ceramică cenușie sau negricioasă sînt de factură superioară, cu pasta densă și lucrată la roata evoluată, continuînd tradiția ceramicii provinciale romane

de la începutul epocii migrațiilor. În spărtură, pasta este cenușie sau cărămizie, iar pe fața exterioară lustruită. Fragmentele sînt decorate în tehnica antică a luciului, cu benzi late formate din linii verticale, trase însă neglijent (fig. 3/7,9–10).

În spațiul locuinței 6 diferitele categorii ceramice erau amestecate, unele fragmente de ceramică cenușie erau acoperite de fragmente ceramice lucrate cu mîna sau cu roata înceată. Infiltrarea fragmentelor cenușii în complexele primului nivel de locuire, prin iluvionări ulterioare, care să le fi antrenat în acest sector din nivelul superior de locuire, este greu de admis și pentru faptul că locuințele 5–6 se află în afara conului de dejecție al stațiunii, pe un tăpșan ușor înclinat spre marginea conului <sup>1</sup>. Aceste fragmente s-au găsit și pe vatra locuinței 5, așa că apartenența lor la nivelul firav al așezării din epoca migrațiilor de asemenea nu se poate admite. Astfel, complexul ceramic din aceste locuințe apare unitar și ceramica cenușie de factură superioară trebuie considerată pentru moment ca aparținînd primului nivel de locuire de la Spinoasa (secolul VIII–IX).

În raportul precedent, fragmentele de ceramică cenușie superioară descoperite izolat în acest sector au fost atribuite, prin analogie cu așezarea de la Dridu și Lișcoțcanca din Cîmpia Munteană <sup>2</sup>, nivelului superior de locuire (sec. X–XI). Ceramica acestui nivel de la Spinoasa (fig. 3/4) corespunde ceramicii din nivelurile inferioare de la Garvăn (datate în secolul X), în care apare de asemenea ceramica cenușie decorată prin lustruire <sup>3</sup>. În restul Moldovei, această ceramică s-a descoperit recent prin sondajul făcut în așezarea de la Dănești (Vaslui). Fragmente cenușii-negricioase, cu dungi lustruite au apărut aici în complexe sigure, cu ceramică lucrată cu mîna și la roată, însă în forme mari și de factură mai evoluată decît ceramica din secolul VIII–IX de la Hlincea și Spinoasa, indicînd astfel, o fază mai tîrzie a secolului IX–X.

Dacă din punct de vedere tipologic ceramica cenușie din Moldova și de pe Dunăre manifestă legături tradiționale cu ceramica provincială romană, încadrarea ei cronologică ne îndreaptă spre ceramica de tip *Saltovo-Maiatîk* din bazinul Donetului și Donului. Pasta și tehnica decorului se întîlnesc la vasele de provizii și de lux ale acestei culturi, datate în secolele VIII–X <sup>4</sup>. Din fragmentele de la Spinoasa nu s-au putut reconstitui însă formele caracteristice ale ceramicii de tip *Saltovo-Maiatîk*. Din contra, fragmentul de buză îngroșată (fig. 3/7), prezintă profilul tipic al cupelor din secolul III–IV.

Poziția stratigrafică și caracterul ceramicii cenușii de factură antică din așezările prefeudale din Moldova trebuie definite prin observații minuțioase în cercetările viitoare.

★

În necropola de la *Irbiceni* (fig. 4) s-au săpat încă 11 morminte (11–21) <sup>5</sup>. Trebuie observat că cele trei sondaje au descoperit grupe de morminte diferite prin ritul funerar. În raportul asupra sondajului din 1957 au fost prezentate cu deosebire mormintele de înhumatie cu schelet incomplet (8–10) avînd ca inventar cite un cuțit de fier curbat. În ultimul sondaj au apărut morminte în care din tot scheletul fuseseră îngropate doar citeva oase (14, 17, 19, 21) precum și două morminte de incineratie (11 și 20), documentînd existența în această necropolă a celor două rituri fundamentale ale epocii.

După poziția scheletului apare evidentă diferențierea mormintelor în grupuri în cadrul ritului înhumatiei. Considerînd totalitatea mormintelor de înhumatie <sup>6</sup> și incineratie, se deosebesc următoarele cinci grupuri:

<sup>1</sup> Stratigrafia șanțurilor I–III de la capătul de E al sectorului Sirca arată clar că marginea conului de dejecție nu acoperă decît parțial lățimea tăpșanului. Locuințele 5–6 se află la capătul opus al tăpșanului, deci sînt mai depărtate de marginea de revărsare a conului.

<sup>2</sup> Materiale la Muzeul de Istorie a Moldovei din Iași.

<sup>3</sup> M. Chișvasi-Comșa, în *SCII*, VIII, 1–4, 1957, p. 279.

<sup>4</sup> I. I. Leapuşkin, în *MI*, 4, 62, 1958, p. 112, 114, 116, fig. 7–9.

<sup>5</sup> Mormintele 7 și 15, descoperite întîmplător, se află în afara suprafeței săpate.

<sup>6</sup> Exceptînd mormintul prefeudal (5) și cele distruse recent de localnici la săpatul lutului (2–3, 6, 15–16), dintre care unul (16) poate fi încadrat în grupul respectiv prin inventarul caracteristic.

1) 4 morminte cu scheletul întins și complet (1, 4, 7, 18). Caracteristic la unele schelete este poziția brațului stâng îndoit din cot și sprijinit pe bazin (M 7) sau ridicat în curmezișul pieptului și prins cu falangele degetelor de umărul drept (M 1);

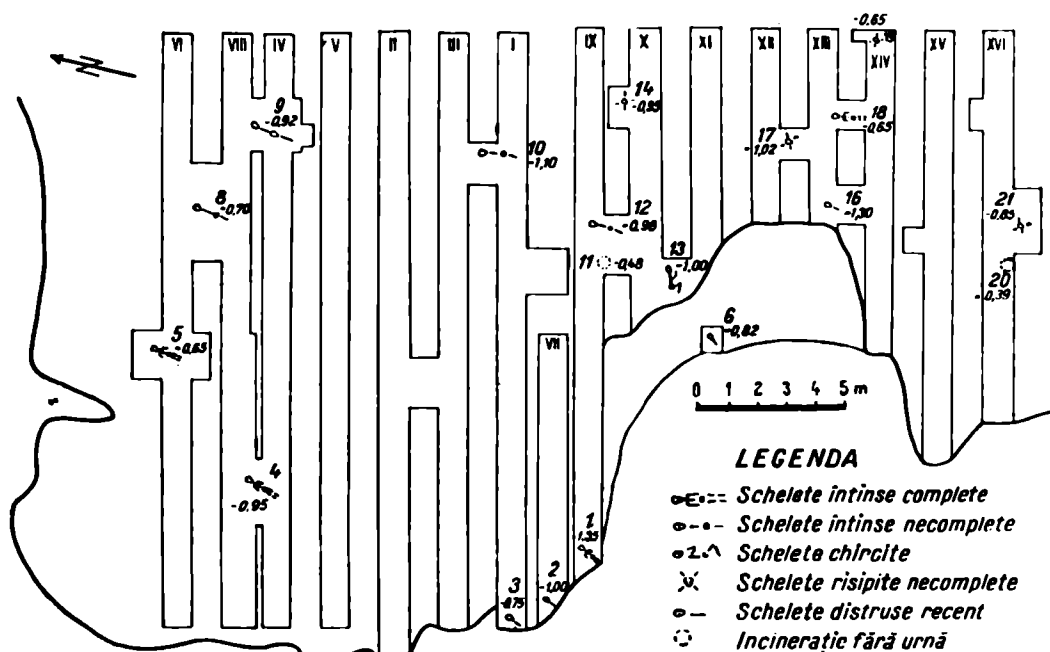


Fig. 4. -- Planul săpăturilor în necropola de la Erbiceni (sec. III-IV).

- 2) 4 morminte cu scheletul întins, dar necomplet (8-10, 12);
- 3) 1 mormint (13) cu scheletul chircit (fig. 6/8);
- 4) 4 morminte cu scheletul risipit, prezentînd capul și câteva oase sau numai câteva oase grupate într-un spațiu restrîns (14, 17, 19, 21). Uneori oasele membrelor, în special picioarele, sînt în poziție normală (fig. 6/10);
- 5) 2 morminte de incinerare, cu oasele calcinate depuse pe fundul gropii, nu în urnă (11, 20).

Orientarea mormintelor de inhumație, inclusiv a celui prefeudal, este în genere constantă, cu capul îndreptat spre N, cu o mică variație în jurul axei N-S.

Mormintele de incinerare se află la o adîncime mai mică (0,39 m-0,43 m) față de cele de inhumație, considerate în bloc, a căror adîncime măsoară 0,65 m-1,35 m. Această adîncime nu pare a fi concludentă pentru diferențierea grupurilor mormintelor de inhumație, deoarece ea variază, indiferent de tipul de morminte, între sectoarele necropolei, descrescînd de la N la S. Faptul se explică prin natura solului: scheletele sînt depuse imediat ce s-a atîns stratul de sol galben, care în partea de S a suprafeței săpate se află la o adîncime mai mică, în timp ce în restul săpăturii gropile mormintelor au străbătut grosimea depunerilor arheologice din epoca migrațiilor și a fierului. De aceea numai la un singur mormint (13) s-a putut determina profilul simplu al gropii. Tot numai la un singur mormint (4), cu bazinul scheletului acoperit cu câteva pietre și cu picioarele înconjurare de un șir de pietre, se poate determina pentru planul gropii o formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. La unul din mormintele distruse (16), pe latura dreaptă a gropii, în dreptul fragmentelor de craniu, vasele și o bucată de lemn carbonizat stau pe un prag ușor înălțat.

Inventarul mormintelor este, în parte, caracteristic unora din grupuri, dar sînt și descoperiri comune mormintelor din grupuri diferite. În primul grup, un singur mor-

mint este fără inventar (7). Celelalte morminte sînt înzestrate fie cu un vas (6, 18) sau o grupă de vase (1, 16) din pastă poroasă, lucrată cu mîna, și din pastă fină, cenușie sau neagră, lucrată cu roata, fie în fine, cu piese de vestmînt (1, 18) sau podoabe (16). În grupul al doilea de morminte, scheletul zace singur (8, 12) sau are alături numai un cuțitaș de fier, curbat (9–10). Mormintul cu scheletul chircit (13) are o cupă cenușie

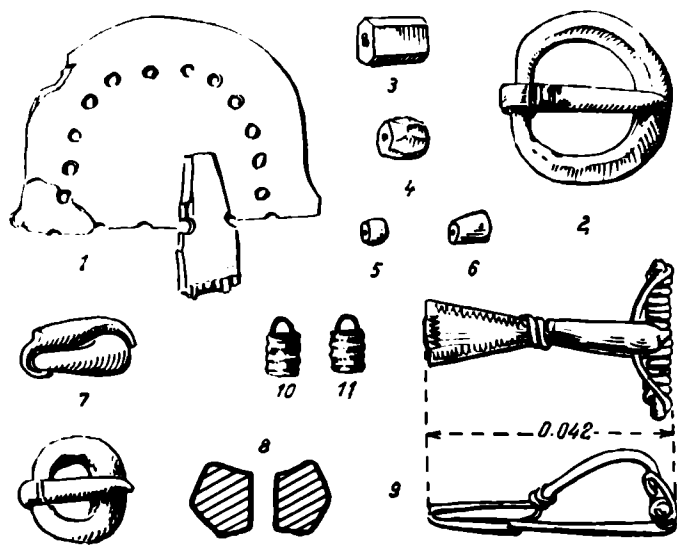


Fig. 5. — Erbiceni, 1, 3–7, 9–11: obiecte și podoabe din mormintele de inumație și 2,8 incinerare; 1, pieptene de os (morm. 21); 2, 7, cataramă de bronz (morm. 11 și 18); 3–5, mărgeli de sticlă; 6, mărgică de os; 9, fibulă de bronz; 10–11, pandantive de bronz (morm. 16); 8, fusaiolă (morm. 11).

țuroasă, așezat cu gura în jos și sfărîmat ritual (cîteva fragmente lipsesc).

Inventarul descoperit anul acesta se integrează în descoperirile din necropolele aparținînd sec. III–IV e.n. de la Sintana de Mureș în Transilvania și Cerneahov pe Nipru. Catarama de bronz cu corpul în muchii (fig. 5/2) se întilnește la Cerneahov<sup>1</sup>, iar cea cu corpul rotund și limba scurtă în formă de cioc (fig. 5/7) este comună atît în aria Cerneahov<sup>2</sup> cit și la Sintana de Mureș<sup>3</sup>. Pieptenul de os, din care s-au găsit numai unul din segmentele dințate și una din plăcile laterale cu găurile de la niturile de bronz (fig. 5/1), este de tipul simplu, cu corpul arcuit și fără aripi laterale, cunoscut la Cerneahov<sup>4</sup> și în așezările din această perioadă din Moldova<sup>5</sup>. Fibulele de bronz, cu piciorul triunghiular decorat cu chenar geometric (fig. 5/9), se apropie de tipul fără decor întilnit la Sintana de Mureș<sup>6</sup> și Budești<sup>7</sup>. Fusaiola are forma bitronconică, cu capetele concave (fig. 5/8), tipică la Sintana de Mureș<sup>8</sup>, ca și în așezările și necropolele acestei epoci, din Moldova<sup>9</sup>. Mărgelile de sticlă verde deschis (fig. 5/3–4), de formă rotundă sau polifațetate, sînt comune în toate necropolele de inumație ale epocii. Apare și o mărgică de os perforat (fig. 5/6) și alta de bronz. O noutate față de celelalte necropole de tip Sintana de Mureș–Cerneahov reprezintă pandantivele de bronz în formă de «căldărușă», formate dintr-un tub de tablă

<sup>1</sup> A. A. Spițin, în *S.A.*, X, 1948, p. 60, fig. 5/1.

<sup>2</sup> *Ibidem*, fig. 5/6. E. A. Rikman, în *S.A.*, 1, 1958, p. 192, fig. 2/9.

<sup>3</sup> I. Kovács, *DoljCluj*, III, 2, 1912, p. 347, fig. 14/2 (morm. 17).

<sup>4</sup> A. A. Spițin, *loc. cit.*, fig. 4/1.

<sup>5</sup> *SCIV*, VI, 1–2, 1955, p. 176–177.

<sup>6</sup> I. Kovács, în *DoljCluj*, III, 2, 1912, fig. 78/1–2 (morm. 58).

<sup>7</sup> E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 193, fig. 2/5.

<sup>8</sup> I. Kovács, în *DoljCluj*, III, 2, 1912, fig. 62/1 și 86/1 (morm. 46 și 63).

<sup>9</sup> R. Vulpe, în *Materiale*, I, 1953, p. 292, fig. 81/2, 82/11–13.

cu creste și o tortiță (fig. 5/10—11). Aceste forme de bronz lipsesc la Sîntana de Mureș<sup>1</sup>, ca și în necropolele de tip Cerneahov de pe Niprul mijlociu<sup>2</sup>. În schimb, căldărușe de fier apar în necropolele de pe Niprul superior și de pe Vistula<sup>3</sup>, iar în spațiul mai apropiat s-au găsit în necropola de la Budești pe Nistru<sup>4</sup>.

Ceramica din mormintele de înhumatie cuprinde borcane lucrate cu mina din pastă poroasă de culoare brună (fig. 6/9) și vase lucrate cu roata din pastă fină, lustruită sau ștearsă, cu forme variate: căni carenate, cenușii închis (fig. 6/7), ulcioare cenușii deschis (fig. 6/6), boluri cenușii închis (fig. 6/4) și cupe cenușii deschis (fig. 6/1—2) sau negre (fig. 6/3). Decorul obișnuit al ceramicii fine este format din linii în tehnica luciului (fig. 6/4), de străveche origine la Tène, sau din motive complicate, imprimate (fig. 6/3), imitate pe ceramica locală cenușie și neagră după ceramica provincială romană în *terra nigra*. Prototipurile de import s-au găsit în necropola de înhumatie de la Izvoare<sup>5</sup>, iar imitațiile sînt frecvente în așezările contemporane din Moldova<sup>6</sup>. Ceramica fragmentară din mormintele de incineratie aparține categoriei cu pasta zgrunțuroasă lucrată cu roata, caracteristică necropolelor de la Sîntana de Mureș sau Izvoare<sup>7</sup>, ca și așezărilor de la Trușești-Pe Cuha sau Dancu<sup>8</sup>. Această categorie lipsește în necropolele de incineratie de la Virteșcoi și Poienesti. Complexul ceramic al necropolelor de înhumatie din sec. III-IV, Sîntana de Mureș, Izvoare, Erbiceni, corespunde complexului ceramic din cele circa 500 de așezări din această perioadă determinate în regiunile cercetate ale Moldovei.

Descrierea sumară a necropolei de la Erbiceni arată clar apartenența ei la marele grup de necropole numite de înhumatie de tip Sîntana-Cerneahov, răspindite din Transilvania pînă la Nipru și datate în bloc în perioada timpurie a epocii migrațiilor (sec. III—IV). Dacă incineratia lipsește la Sîntana de Mureș în Transilvania sau la Izvoare în Moldova, coexistența celor două rituri funerare caracterizează necropolele de tip Cerneahov din bazinul Niprului<sup>9</sup> și al Nistrului<sup>10</sup>. Ritul incineratiei la Erbiceni comportă deocamdată numai depunerea oaselor și obiectelor în groapă, practică care se întilnește, cu toate amănuntele în aria Cerneahov, unde apar însă și incineratiile cu urnă<sup>11</sup>. De asemenea, diferitele practici ale ritului înhumatiei la Erbiceni sînt comune în necropolele de tip Sîntana-Cerneahov. Înhumatia în poziție chircită apare la Sîntana de Mureș, Tg. Mureș și Palatca în Transilvania<sup>12</sup>, la Cerneahov pe Niprul mijlociu<sup>13</sup> sau la Budești pe Nistru<sup>14</sup>. Mormintele de înhumatie cu scheletul răvășit, cu sau fără inventar, se găsesc și în celelalte necropole, la Budești<sup>15</sup> sau la Sîntana de Mureș<sup>16</sup>. În toate aceste necropole, diferitele grupe de morminte de înhumatie, cu scheletul complet, incomplet sau risipit, par a reprezenta stări treptat degradate ale poziției întinse sau chircite<sup>17</sup>. Inventarul care însoțește diferitele tipuri de morminte de înhumatie și incineratie se întregește direct sau indirect, între mormintele aceleiași necropole sau între diferitele necropole, asigurîndu-se astfel unitatea fundamentală a fiecărei necropole în cadrul grupului Sîntana-Cerneahov. Numai observații minuțioase vor putea îndreptăți

<sup>1</sup> Ele sînt înlocuite cu forme simplu spiralate (morm. 54).

<sup>2</sup> M. A. Tihanova, în *S.A.*, 4, 1957, p. 174.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 175.

<sup>4</sup> E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 188 (morm. 54).

<sup>5</sup> R. Vulpe, *Izvoare*, 1957, p. 294—296, fig. 303/2—3, 314, 316/1. Pentru aria Cerneahov, cf. M. A. Tihanova, *loc. cit.*, fig. 6.

<sup>6</sup> În cantitate mare în așezarea de la Iași-Ciurchi (sondaj Em. și N. Zaharia, inedit).

<sup>7</sup> R. Vulpe, *Izvoare*, p. 276 și urm., fig. 286—292.

<sup>8</sup> *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 175—177. Em. Zaharia și A. Florescu, în *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 181, 183.

<sup>9</sup> M. A. Tihanova, *loc. cit.*, p. 172, 175, E. A. Simoniuc, în *S.A.*, XXIV, 1955, p. 289, 307.

<sup>10</sup> G. B. Fedorov, în *S.A.*, 3, 1958, p. 235—236. E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 187, 190.

<sup>11</sup> M. A. Tihanova, *loc. cit.*, p. 173, 175.

<sup>12</sup> I. Kovács, *Dolj Cluj*, III, 2, 1912, p. 346, 356, fig. 70—71 (morm. 7, 52—53); VI, 2, 1915, p. 324 (morm. B<sub>1</sub> și B<sub>2</sub>). M. Macrea, în *Studii*, II, 1, 1949, p. 112, 114 (morm. 5).

<sup>13</sup> M. A. Tihanova, *loc. cit.*, p. 173.

<sup>14</sup> E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 190 (morm. 38).

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 190 (morm. 24).

<sup>16</sup> I. Kovács, *Dolj Cluj*, III, 2, 1912, p. 345, 350—351, 356 (morm. 1, 30, 42).

<sup>17</sup> E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 190 (morm. 38 cu schelet chircit deranjat).

interpretarea mormintelor cu schelet deranjat de la Sintana și Tg. Mureș ca efect al prădării lor imediate sau ulterioare, sau ca practici ale unui rit intenționat, care urmează a fi definit.

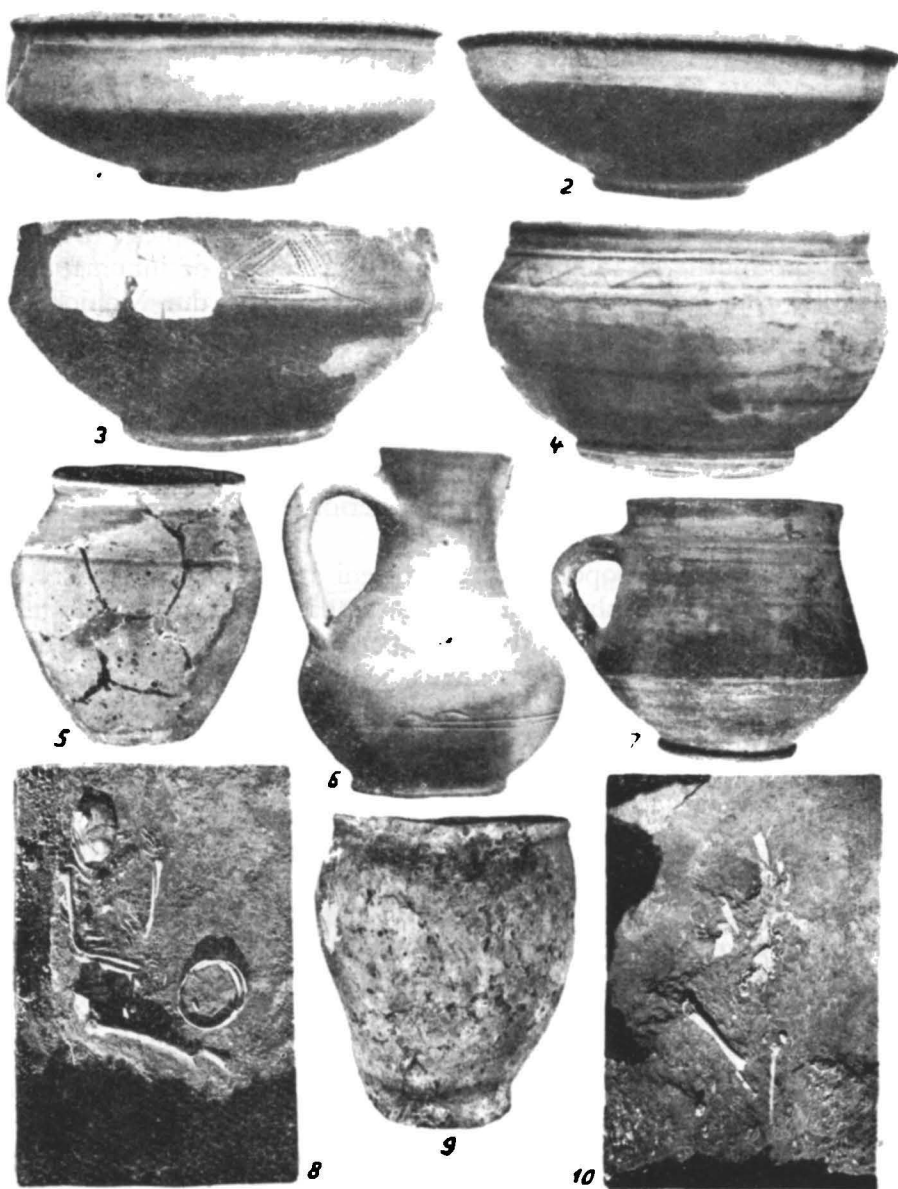


Fig. 6. Fărbiceni. 1 - 4, 6 - 7, 9: Ceramică din mormintele de înhumare, 5, de incinerare: 1, cupă cenușie deschis (morm. 13); 2, 6, cupă și ulcior cenușiu deschis; 3, cupă neagră; 4, bol cenușiu închis; 9, borcan poros (morm. 16); 7, cană cenușie închis (morm. 18); 5, borcan din pastă zgrunțuroasă (morm. 20); 8, schelet chiruit (morm. 13); 10, schelet risipit (morm. 21).

La Fărbiceni, în afară de poziția chiruită a picioarelor, atrage atenția gestul brațelor la unele schelete, cu antebrațul sprijinit pe bazin sau cu palma prinsă de umăr. Primul gest e comun la Sintana de Mureș și în aria Cerneahov<sup>1</sup> și este caracteristic epocii. Gestul al doilea, mai elocvent, cu analogii la Sintana de Mureș<sup>2</sup>, reproduce

<sup>1</sup> I. Kovács, *DolgiCluj*, III, 2, 1912, p. 346 și urm., fig. 61 (morm. 13, 16, 20, 24, 35, 46, 49, 51, 63, 68, 70).  
G. B. Fedorov, în *SA*, 3, 1958, p. 236.

<sup>2</sup> I. Kovács, în *DolgiCluj*, III, 2, 1912, p. 352 (morm. 34, 37).



gestul brațelor de la scheletele chircite din mormintele Latène de la Poiana<sup>1</sup> și de la scheletul întins din mormintul hallstattian de la Zimnicea<sup>2</sup> și poate reprezenta o străveche tradiție locală. Se poate observa că într-un mormint de la Tg. Mureș scheletul chircit zace pe spate cu picioarele îndoite deasupra bazinului<sup>3</sup>, ca scheletele chircite cu fața în sus din epoca Latène de la Poiana. Trebuie să se țină seama de aceste elemente, deoarece poziția chircită și în genere ritul inhumăției în aria Cerneahov este considerată strict de origine sarmatică, ca și gropile prevăzute cu praguri<sup>4</sup>. Alte detalii la Erbiceni ne îndreaptă direct spre aria răsăriteană a necropolelor de inhumăție. O groapă de mormint prezintă un prag lateral ca la Budești<sup>5</sup>. Prezența pietrelor și a cărbunilor în jurul scheletului caracterizează de asemenea mormintele cu praguri din necropola de la Gavrillovka, pătrunsă de puternice elemente sarmatice<sup>6</sup>. În schimb, prezența oaselor de animale și a cuțitelor de fier în mormintele de la Erbiceni sînt de caracter general în necropolele de tip Sintana-Cerneahov și pot fi interpretate în legătură cu practica «ofrandei de carne», ca la Palatca<sup>7</sup>.

Existența unui grup de necropole de inhumăție de tip Sintana-Cerneahov, considerat de caracter gotic, în opoziție cu grupul necropolelor numite de incinerăție de tip Poienești-Vîrteșcoi, considerat de origine getică<sup>8</sup>, nu este suficientă pentru definirea caracterului fundamental al diverselor necropole de inhumăție din sec. III–IV. Un al treilea grup «cultural și etnic» îl reprezintă necropolele de inhumăție de caracter strict sarmatic, care poate explica prezența elementelor sarmatice în primele două grupe de necropole. Situația se complică prin caracterul diferit al necropolelor propriu-zise sarmatice. În spațiul învecinat Erbicenilor există două necropole sarmatice de tipuri diferite: pe de o parte Trușești-Țuguieța, cu morminte adînci, cu praguri și podine de lemn, cu cranii umane deformate, cu resturi de schelet de cal și cu inventar sărac<sup>9</sup>; pe de altă parte Bocani, cu gropi simple, cu cranii deformate și cu inventar bogat, de caracter sarmatic<sup>10</sup>. De asemenea, se constată contaminări reciproce sau unilaterale între cele trei grupe principale de necropole. Oglinzi pedunculate și cu *tamga* sarmatice se găsesc în urnele cinerare de la Vîrteșcoi. Coexistența celor două rituri funerare caracterizează și necropola de la Poienești, unde apar și incinerări depuse în groapă<sup>11</sup> ca în necropolele de la Erbiceni, Budești, Cerneahov. Explicarea coexistenței celor două rituri funerare în cadrul celor două grupuri de necropole definite totuși numai prin unul din rituri rămîne încă o problemă fundamentală a cercetării arheologice, pentru care se întrevăd soluții multiple sub raport cultural și etnic.

Considerînd sumar cadrul complex al tipurilor de necropole și al interferențelor multiple între grupele principale de necropole din perioada timpurie a epocii migrațiilor (sec. III–IV), necropola de la Erbiceni se poate încadra în grupa necropolelor de tip Sintana-Cerneahov, în contact mai strîns cu aria Cerneahov și cu elementele de influență sarmatică. Problema apartenenței etnice a acestei necropole se va putea pune numai după studiul antropologic al materialului osteologic.

D. G. TEODORU și EM. ZAHARIA

<sup>1</sup> R. Vulpe, în *SCIV*, III, 1952, p. 194–196, fig. 4/1.

<sup>2</sup> În șanțul VI de pe «Cetate», nedescris în raportul preliminar (*SCIV*, I, 1, 1950, p. 94).

<sup>3</sup> I. Kovács, în *Dolj* Cluj, VI, 2, 1915, p. 324 (morm. B<sub>5</sub>).

<sup>4</sup> G. B. Fedorov, în *SA*, 3, 1958, p. 241, E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 191.

<sup>5</sup> E. A. Rikman, *loc. cit.*, p. 189 (morm. 39).

<sup>6</sup> E. A. Simonovici, *loc. cit.*, p. 303, 305, fig. 17/1–2 (morm. 19, 23).

<sup>7</sup> M. Macrea, *loc. cit.*, p. 112, 114.

<sup>8</sup> R. Vulpe, *Materiale*, I, p. 500 și urm. Idem, *Izvoare*, p. 315.

<sup>9</sup> M. Petrescu-Dimbovița, în *SCIV*, VI, 1–2, 1955, p. 170, 172. Idem, în *Anal. St. ale Univ. «Al. I. Cuza» din Iași* (ser. nouă), sect. II (Șt. soc.), III, 1–2, 1957, p. 18 și urm., pl. VI.

<sup>10</sup> G. B. Fedorov, în *IMFAN*, 4 (31), 1956, p. 49 și urm.

<sup>11</sup> R. Vulpe, în *Materiale*, I, p. 400–401, fig. 306–307 (morm. 307).

## ШУРФОВКА В СПИНОАСЕ И ЭРБИЧЕНИ

## РЕЗЮМЕ

В течение 1958 г. была произведена третья разведка на поселении в Спиноасе (VIII—XI вв.) и на некрополе в Эрбичени, восходящем к началу эпохи переселений (III и IV вв.).

В Спиноасе (рис. 1) на участке холма Сырка были обследованы жилища 5—6, через которые в предыдущем году прошли разрезы IV—V, и обнаружено новое жилище 7 в разрезе VII.

Жилища с простыми очагами принадлежат к типу надземных. За исключением нескольких фрагментов керамики (рис. 3/4—5), попавших из верхнего жилого слоя (X—XI вв.), инвентарь жилищ, состоящий из пряслиц, костяных проколов, железных ножей, фрагментов переносных очагов и керамики, относится к первому жилому слою поселения (VIII—IX вв.).

Керамика представлена обычным типом ручной выделки (рис. 3/1, 6, 8) или сработанным на примитивном кругу (рис. 3/2) из грубого теста, а также и более тонкой керамикой из серого или черноватого теста, выделанной на более усовершенствованном кругу и украшенной лощением (рис. 3/7, 9—10). Лощеная серая керамика, найденная и на других дофеодалных поселениях, в основном считается принадлежащей к типу Салтово-Маяцк.

В Эрбичени (рис. 4) было раскопано еще 11 погребений (11—21), из числа которых 9 с труположением (рис. 6/8, 10) и 2 с трупосожжением (11, 20). Погребения с труположением содержат костяки в вытянутом и скорченном положении (13), положенные с севера на юг, а также нарушенные части костяков (14, 17, 19, 21). В погребениях с трупосожжением обугленные кости лежат непосредственно в яме.

Сложность погребальных обрядов и сходный характер инвентаря, найденного в погребениях с труположением и трупосожжением (рис. 5—6), позволяют включить этот некрополь в большую группу могильников с труположением типа Сынтана де Муреш-Черняхово; однако следует подчеркнуть, что он имеет более тесную связь с Черняховским ареалом, а также с сарматским влиянием.

## ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — План раскопок на дофеодалном поселении в Спиноасе (VIII—XI вв.).

Рис. 2. — Спиноаса. 1, бронзовое звено; 2, железная фибула.

Рис. 3. — Спиноаса. 1—3, 6, 8, керамика, сработанная вручную и на примитивном кругу из первого горизонта обитания (VIII—IX вв.); 6, 9—10, лучшего качества керамика из первого горизонта обитания; 4—5, керамика, выделанная на более усовершенствованном кругу из II горизонта обитания (X—XI вв.).

Рис. 4. — План раскопок на могильнике в Эрбичени (III и IV вв.).

Рис. 5. — Эрбичени. 1, 3—7, 9—11. Предметы и украшения из погребений с труположением и 2, 8 — с трупосожжением: 1, костяные гребни (погр. 21); 2—7, бронзовая пряжка (погр. 11 и 18); 3—5, стеклянные бусы; 6, костяная бусина; 9, бронзовая фибула; 10—11, бронзовые подвески (погр. 16); 8, пряслица (погр. 11).

Рис. 6. — Эрбичени. 1—4, 6—7, 9. Керамика из погребений с труположением; 5, керамика из погребений с трупосожжением; светло-серая чаша (погр. 13); 2, 6, чаша и кувшин светло-серого цвета; 3, черная чаша; 4, темно-серая пиала; 9, пористая банка (погр. 16); 7, темно-серая кружка (погр. 18); 5, горшок из зернистого теста (погр. 20); 8, костяк в скорченном положении (погр. 13); 10, нарушенный костяк (погр. 21).

## LES SONDAGES DE SPINOASA ET D'ERBICENI

## RÉSUMÉ

Un troisième sondage a été pratiqué en 1958 dans la station de Spinoasa (VIII<sup>e</sup>—XI<sup>e</sup> siècles) et dans la nécropole d'Erbiceni, qui date du début de l'époque des migrations (III<sup>e</sup>—IV<sup>e</sup> siècles).

A Spinoasa (fig. 1), dans le secteur de la colline dite « Dealul Sîrca », on a examiné les habitations n<sup>os</sup> 5—6, sectionnées l'année précédente par les tranchées IV et V. On y a découvert une nouvelle habitation (n<sup>o</sup> 7), grâce à la tranchée VII.

Les habitations, pourvues d'âtres simples, sont construites à la surface du sol. Sauf quelques fragments céramiques (fig. 3/4—5) provenant du niveau supérieur d'habitation (X<sup>e</sup>—XI<sup>e</sup> siècle).

cles), leur inventaire (fusaïoles, alènes en os, couteaux de fer, restes d'âtres portatifs et céramique) appartient au premier niveau de la station (VIII<sup>e</sup>—IX<sup>e</sup> siècles).

La céramique comprend l'espèce habituelle, faite à la main (fig. 3/1; 3/6,8) ou au tour primitif (fig. 3/2), en pâte grossière, et l'espèce de qualité supérieure, exécutée à l'aide d'un tour évolué, en pâte grise ou noirâtre, décorée par lustrage (fig. 3/7, 9—10). La céramique grise, lustrée, qui a été découverte aussi dans d'autres stations préféodales, est en général considérée être du type Saltovo-Maiatzk.

A Erbiceni (fig. 4), on a encore déblayé 11 tombes (n<sup>os</sup> 11—21), dont 9 à inhumation (fig. 6/8, 10) et 2 à incinération (n<sup>os</sup> 11, 20). Les tombes à inhumation renferment des squelettes à orientation Nord-Sud, allongés ou accroupis (13), ainsi que des squelettes dérangés et très incomplets (14, 17, 19, 21). Dans les tombes à incinération, les ossements calcinés sont déposés à même la fosse.

La complexité des rites funéraires et l'unité de l'inventaire découvert dans les tombes à inhumation et à incinération (fig. 5—6) permettent de ranger cette nécropole dans le grand groupe des nécropoles à inhumation du type Sîntana-de-Mureș — Tcherniakhov, mais elle accuse un contact plus étroit avec l'aire Tcherniakhov et des influences sarmates.

#### EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Plan des fouilles de la station préféodale de Spinoasa (VIII<sup>e</sup>—XI<sup>e</sup> siècles).

Fig. 2. — Spinoasa. 1, anneau de bronze; 2, fibule en fer.

Fig. 3. — Spinoasa. 1—3, 6—8, céramique faite à la main et au tour primitif provenant du premier niveau d'habitation (VIII<sup>e</sup>—IX<sup>e</sup> siècles); 7, 9—10, céramique grise, de qualité supérieure, recueillie dans le premier niveau d'habitation; 4—5, céramique exécutée à l'aide d'un tour évolué, découverte dans le second niveau d'habitation (X<sup>e</sup>—XI<sup>e</sup> siècles).

Fig. 4. — Plan des fouilles de la nécropole d'Erbiceni (III<sup>e</sup>—IV<sup>e</sup> siècles).

Fig. 5. — Erbiceni. Objets et parures provenant des tombes à inhumation (1, 3—7, 9—11) et à incinération (2, 8): 1, peigne en os (tombe n<sup>o</sup> 21); 2, 7, boucles en bronze (tombes n<sup>os</sup> 11 et 18); 3—5, perles en verre; 6, petite perle en os; 9, fibule en bronze; 10—11, pendentifs en bronze (tombe n<sup>o</sup> 16); 8, fusaïole (tombe n<sup>o</sup> 11).

Fig. 6. — Erbiceni. Céramique provenant de tombes à inhumation (1—4, 6—7, 9) et de tombes à incinération (5): 1, coupe gris clair (tombe n<sup>o</sup> 13); 2, 6, coupe et cruche gris clair; 3, coupe noire; 4, bol gris foncé; pot en pâte poreuse (tombe n<sup>o</sup> 16); 7, vase gris foncé (tombe n<sup>o</sup> 18); 5, pot en pâte grumeleuse (tombe n<sup>o</sup> 20); 8, squelette accroupi (tombe n<sup>o</sup> 13); 10, ossements éparpillés d'un squelette (tombe n<sup>o</sup> 21).